

Vi nordmenn er generelt tillitsfulle overfor våre medmennesker. Men tillit kan misbrukes. **Norge er blitt et svært populært land blant svindlere.**

Vi har tidligere skrevet om uærlige hjemmehjelpere som svindler pleietrengende eldre ved å tilegne seg bankkort og bankkoder til egen vinning. Men misbruk av tillit kan også innta helt andre former og mange har hørt historier om såkalte «Nigeria-brev», hvor du blir bedt om å oppgi bankkonto og andre private opplysninger, tilsynelatende for å kunne motta en stor arv eller gevinst.

Flere eksempler på utspekulerte svindelmetoder

→ Du blir oppringt fra et norsk telefonnummer, men personen i den andre enden snakker gebrokkent engelsk og ønsker å hjelpe deg med datatrøbbel. Etter hvert blir du bedt om å oppgi passord til datamaskinen. Denne informasjonen kan vedkommende benytte til å finne frem til betalingsinformasjon på datamaskinen, som igjen kan misbrukes til tømning av bankkonto.

→ Du får gjennom bekjente høre om en svært lukrativ investeringsmulighet i et selskap som benytter seg av ny og avansert teknologi til å skape enorm avkastning – en avkastning som kommer til gode for alle de som er «smarte» nok til å kaste seg på tidlig. Av og til kan du lese at kjente personer som Olav Thon anbefaler investeringen. Du gri-

per muligheten med begge hender, og satser alle sparepengene dine. Etter hvert blir du litt skeptisk fordi dette virker for godt til å være sant og du får ikke lenger kontakt med selskapet og du leser i avisene at «kjendise» tar avstand fra markedsføringen og finner til slutt ut at dette var et såkalt pyramidespill.

→ Du mottar en e-post som tilsynelatende kommer fra Skatteetaten, og hvor du blir bedt om å oppdatere dine personlige opplysninger i deres registre. Kanskje du blir forespeilet et raskere oppgjør av skattepenger du har til gode. Eller kanskje truer e-posten med strafferenter på restskatt hvis du ikke oppgir personlig informasjon. Til slutt ender du opp med å gi fra deg informasjon som du selv kanskje ikke tenkte var sensitiv, men som faktisk gir svindleren adgang til å utnytte deg for penger.

→ I den senere tid har det også dukket en ny variant som i størst grad påvirker ansatte i lønns- og regnskapsavdelinger, hvor det tilsynelatende kommer en e-post fra øverste leder hvor vedkommende ber om at et betydelig beløp overføres til en fremmed konto. Den pliktoppfyllende medarbeideren gjør som hun eller han blir bedt om, men det viser seg senere at meldingen var falsk og pengene er borte. En annen variant er at lønns- og regnskapsavdelingen tilsynelatende får en mel-

ERIK RÅD HERLOFSEN

Advokat med arbeidsrett som sitt spesialfelt. Var medlem av Statens seniorråd fra 2004-2017 og har deltatt i flere debatter om aldersdiskriminering.

DET ER MANGE MÅTER Å BLI LURT PÅ

ding fra en ansatt som opplyser om at han har byttet bank og fått nytt kontonummer, med det resultat at lønnen forsvinner til svindlerne.

Informasjonstyveri

En felles betegnelse for den seneste trenden blant svindlere er informasjonstyveri. Svindleren skaffer seg informasjon som han eller hun senere kan utnytte for å skaffe seg penger.

Bankkort kan i visse tilfeller bli brukt til å handle på internett. Svindleren må da kjenne til de uthevede sifrene på fremsiden av kortet ditt, samt den tresifrede koden på baksiden. BankID-passord kan benyttes til å ta opp forbrukslån i banken, eller fra andre kreditttilbydere.

Både pass og bankkort med bilde kan i tillegg brukes av andre til å utgi seg for å være deg i helt andre sammenhenger – såkalt identitetstyveri. Følgene av dette kan være vanskelige å se for seg, og det er vanskelig å forhindre misbruk når tyveriet først har skjedd.

Du bør derfor være svært forsiktig med å dele slik sensitiv informasjon med noen.

BankID-svindel

Særlig BankID-svindel har de siste årene blitt mer og mer utbredt, og vi kan jevnlig lese om uskyldige ofre i avisen. BankID er ganske enkelt en måte å identifisere seg på – en moderne variant av å møte opp personlig i banken med pass. Måten det fungerer på er mer konkret at du ved innlogging – for eksempel i nettbanken, som om den var en faktisk safe – blir spurt om å oppgi et passord og en flersifret kode fra en såkalt kodebrikke, en liten elektronisk duppeditt som lager nye og tilfeldige koder hver gang du trykker på knappen.

Med BankID får brukeren mulighet til blant annet å ta opp lån, tegne abonnementer og sende inn skattemelding (tidligere kalt selvangivelse). Dette er nok grunnen til at mange nordmenn har lært seg å like BankID: den gjør at vi kan ta opp forbrukslån uten å måtte bruke tid på å fysisk gå i banken og fylle ut en

søknad på papir. Det sier seg da selv at konsekvensene av å miste kontrollen på BankID-en sin er tilsvarende katastrofal.

Hva skal du gjøre hvis du har blitt utsatt for svindel?

Her er det ikke mulig å gi ett enkelt svar, men heller gi noen generelle retningslinjer. Dersom du har blitt svindlet, så betyr det oftest enten at noen har tatt pengene dine, enten direkte eller ved at du er påført en låneforpliktelse overfor en bank eller en vareleverandør. Det første du uansett må gjøre, er å anmelde forholdet til politiet. Politiet vil da forsøke å forfølge saken direkte overfor den personen som har svindlet deg. Dessuten er det viktig overfor ditt forsikringselskap at du kan dokumentere anmeldelsen.

Du vil samtidig ha et rent personlig erstatningskrav overfor svindleren. Problemet er imidlertid at svindleren, hvis du i det hele tatt lykkes i å finne han, ofte vil ha brukt opp pengene, eller for øvrig ikke ha penger til å betale deg tilbake. Pengene vil derved anses tapt.

I noen tilfeller kan man forsøke å holde banken ansvarlig. Men etter dagens regler er det slik at en person som aktivt har delt, eller unnlatt å skjule, sitt passord og/eller kodebrikke til BankID, selv må bære eget tap som følge av svindelen – også når det er en ektefelle eller samboer som er svindleren.

Når den svindelrammede derimot har tatt aktive skritt for å unngå at ektefellen eller samboeren får tilgang til nevnte hemmelige informasjon, er det mer usikkert om tapet skal bæres av den svindlete selv.

Fikk medhold mot banken

I desember 2019 avsa Borgarting lagmannsrett en viktig avgjørelse hvor en kvinne ble frifunnet for erstatningskrav fra to banker for tidligere ektemanns opptak av forbrukslån i hennes navn ved hjelp av BankID. Lagmannsretten begrunnet resultatet med at kvinnen, ifølge hennes troverdige forklaring, hadde gjort alt som kunne forventes av henne når det gjaldt å skjule opplysningene fra hennes daværende ektemann. Retten påpekte også at bankene ved å tillate opptak av forbrukslån ved hjelp av BankID, og uten personlig oppmøte, ikke i alle tilfeller kan velte ansvaret for at noe går galt over på forbrukeren alene.

I nevnte sak hadde kvinnen som ble svindlet oppbevart kodebrikken til BankID i lom-

meboken til vanlig. Det var derfor kun i de tilfeller hvor hun hadde lagt fra seg lommeboken at kodebrikken kunne bli benyttet. Lagmannsretten trekker frem et tilfelle hvor ektefellene hadde vært med barna i New York. En av dagene hadde kvinnen og barna vært ute i byen uten ektemannen, og hun hadde da av frykt for lommetyveri av bankkort og lignende, lagt igjen lommeboka på hotellrommet. Dette måtte hun kunne gjøre uten at hun derved ble ansett å ha opptrådt uaktsomt. Det finnes med andre ord yttergrenser for hvor forsiktig en ektefelle skal måtte være.

Hva kan vi lære av dommen?

Dommen fra Borgarting lagmannsrett viser at det må stilles krav til hvor langt man må gå i å hindre at andre får tilgang til BankID-informasjon. Samtidig gjør retten det klart at kravet til aktsomhetskravet ikke strekker seg så langt at det kreves vold eller tilsvarende for man skal komme seg fri. Fortsatt er det slik i Norge, at man i en viss utstrekning skal kunne stole på sine nærmeste.

Tillit er en viktig del av våre liv, og at vi nok ikke kan leve gode liv uten den. Samtidig burde vi være bevisste på alle måtene vi potensielt kan utsettes for svindel i hverdagen. Vi kommer uansett langt ved å holde fast ved det kloke ordtaket om at når noe ser ut til å være for godt til å være sant, så er det normalt det. Det er også et ufravikelig prinsipp om at vi ikke deler vår mest personlige informasjon med noen andre – heller ikke våre partnere eller barn.

Kilder: LB-2018-192525

forskningsdagene.no: Tillit med verd enn oljen

IKKE GI FRA DEG DENNE INFORMASJONEN

- Fødsels- og personnummer
- Bilde av personalia i pass
- Informasjon fra bankkort, herunder særlig den tresifrede CVC-koden på baksiden av kortet
- Passord som brukes til innlogging på internettsider
- BankID-passord og pinkode